

1980, 1. června – Sdělení VONS č. 185 „Případy, o nichž VONS nemá úplné informace“ obsahující žádost VONS adresovanou veřejnosti o pomoc při doplnění nebo upřesnění informací k případům, o nichž nemá přesné údaje, s jejich stručným popisem.

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných dostává zprávy o nových případech nebo některá doplnění již ve sdělení č. 124¹ uveřejněných částečných údajů. Bohužel tyto údaje bývají většinou neúplné; často chybí základní např. o bydlišti trestně stíhaného a jeho příbuzných, druhu stíhání, délce trestu atd. Fakta o trestních stíháních jsou oficiálně uveřejňována pouze sporadicky v denním tisku, v podstatě se dá konstatovat, že tato fakta jsou utajována. VONS má proto velmi omezené možnosti k ověření neúplných údajů a nezaujímá k nim prozatím žádné stanovisko. Podobně jako ve sdělení č. 124 se obrací k veřejnosti s prosbou o doplnění, upřesnění nebo opravu uvedených údajů.

1. Jaroslav Beránský, věk 23 let, bydliště Český Brod nebo Omlenice u Českých Budějovic, vězněn v NVÚ Plzeň-Bory, odsouzen na 17 měsíců za údajné hanobení rasy, národa a přesvědčení² (§ 198 tr. z.) a propagaci fašismu a podobného hnutí. (§ 261 tr. z.) Trest má končit 27. 6. 1980.

2. František Březina, věk není znám, Vratislavice n. Nisou, okr. Liberec, vězněn v NVÚ Plzeň-Bory, zadržen s manželkou a dítětem (asi 1–2 roky) na maďarsko-jugoslávských hranicích a odsouzen pro nedovolené opuštění republiky (§ 109 tr. z.) a údajný podvod (§ 250 tr. z.) za prodej bytu se zařízením před odjezdem, trest: 4 roky.

3. Vladimír Čech, nar. 15. 8. 1959, dělník, Jílová 8, Olomouc, vězněn v NVÚ Plzeň-Bory; na taneční zábavě měl mít incident s pracovníky MNV, přičemž měl urážet členy KSČ, čímž údajně naplnil

skutkovou podstatu § 198 tr. z. Trest nastoupil z „volné nohy“, jeho délka není známa.

4. Ing. František Dvořák, asi padesátiletý, bývalý ředitel stavebního závodu, Krokova 26, Brno, vězněn v NVÚ Plzeň-Bory, odsouzen pro údajné poškozování zájmů republiky v zahraničí³ (§ 112 tr. z.). Měl poskytnout interview monacké rozhlasové stanici. Délka trestu není známa. Je patrně odsouzen také podle § 127 tr. z. (porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky).

5. Václav Dvořák, věk není znám, Husitská 3, Brno, odsouzen pro údajné pobuřování (§ 100 tr. z.), neboť měl pronášet hanlivé výroky na adresu existujícího státního zřízení v souvislosti s poměry a pracovními podmínkami v uranových dolech v Příbrami. V procesu mělo být dalšími svědky či dokonce spoluobviněnými V. Dvořáka asi deset dalších horníků. Trest 9 měsíců, patrně byl amnestován. Byl vězněn v NVÚ Plzeň-Bory.

6. Jaroslav Fiala, věk není znám, z Mostu, vojín základní služby, vězněn v NVÚ Plzeň-Bory od února 1980, odsouzen pro údajné naplnění trestných činů podle §§ 103, 104, 198, 276 tr. z. (snižování vážnosti prezidenta republiky, hanobení státu světové socialistické soustavy,⁴ hanobení rasy, národa i politického přesvědčení,⁵ urážka mezi vojáky). Trest 2 roky.

7. [Oskár] Formánek, křestní jméno není známo, asi 60 let, z Prešova, trestně stíhán na svobodě podle § 178 tr. z. (maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi).⁶

8. Hujer, křestní jméno neznámo, věk neznám, z Ústí nad Labem, vězněn od 18. 7. 1978, propuštěn patrně po 3 měsících, k nimž byl odsouzen, vězněn byl v NVÚ Plzeň-Bory, odsouzen pro údajný pokus nedovoleného opuštění republiky (§ 109 tr. z.). Spoluodsouzený Vít Krušina, viz bod 10.

9. Javorský, asi pětatřicetiletý syn známého tenisty,⁷ odsouzen za údajné vyzvědačství (§ 105 tr. z.) čekal na hlavní líčení v trestním stíhání podle § 109, odst. 3 – t. j. organizování nedovoleného opuštění republiky. Byl v roce 1977 zadržen na bulharsko-tureckých hranicích, které se pokoušel překročit společně se svou družkou a dítětem na cizí pas. Trest asi 13 let.⁸

10. Alois Kasalovský, asi šedesátiletý filolog ze Vsetína, středoškolský profesor, o němž jsme přinesli částečnou informaci ve sdělení č. 124 (trest 14 měsíců, § 100 tr. z. pobuřování), byl propuštěn z NVÚ Plzeň-Bory koncem r. 1979, avšak v lednu 1980 obdržel písemný příkaz k nástupu trestu na 1 měsíc s odůvodněním, že došlo k chybě při zápočtu vazby.⁹ Tento měsíc odpykal v únoru 1980 opět v Plzni-Borech. Jeho spoluodsouzený byl Raška – sdělení č. 124.

11. František Kautský, nar. 8. 6. 1950, horník, Hornická 11, Český Těšín, vězněn v NVÚ Plzeň-Bory, odsouzen pro nedovolené opuštění republiky (resp. pokus), § 109 tr. z. V Československu mu byl odebrán pas, nemohl se domoci přijetí na střední školu. Zadržen byl v Katovicích v Polsku při náhodné kontrole. Měl s sebou 5 zlatých mincí, které mu byly zabaveny. Trest 12 měsíců.

12. Mária Kozárová,¹⁰ věk neznám, je z Prešova, § 178 tr. z. (maření státního dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi),¹¹ trestně stíhána na svobodě.

13. Vít Krušina, věk neznám, z Ústí n. Labem, od 18. 7. 1978 vězněn pro údajný pokus nedovoleného opuštění republiky (§ 109 tr. z.), trest 14 měsíců, spoluodsouzený Hujer, viz bod 7. Byl v NVÚ Plzeň-Bory.

14. Josef Lenhart, asi 23 let, pomocný dělník, Mariánské údolí, okr. Olomouc, vězněn od června 1980 v Plzni-Borech pro údajné nedovolené opuštění republiky (§ 109 tr. z.), protože prý chtěl emigrovat do Rakouska. Trest: 14 měsíců.

15. Ing. Elmer Chmel, asi 40 let, informovali jsme již ve sdělení č. 124, byl přeřazen do II. nápravně výchovné skupiny na Mírov a později patrně na Pankrác, jeho sedmiletý trest (§ 98 tr. z., podvracení republiky, prý pro šíření letáků), má být patrně prodloužen, poněvadž je trestně stíhán pro údajné napadení státního orgánu nebo orgánu společenské organizace (§ 156 tr. z.). Měl údajně držet tři měsíce hladovku (patrně s násilnými přestávkami). Jeho pražská adresa byla upřesněna: Polská 4, Praha 2.¹²

16. Emil Novák, asi 26 let, z Prahy 4, vězněn v NVÚ Plzeň-Bory, odsouzen pro údajné pobuřování (§ 100 tr. z.), jméno Emil je možná přezdívka. Údajně byl trestně stíhán ve výkonu trestu odnětí svobody.

17. Jiří Novák, věk neznám, asi z Hodonína, vězněn v NVÚ Plzeň-Bory, údajně odsouzen za kritické výroky na pracovišti a schvalování čínské agrese proti Vietnamu, což bylo kvalifikováno podle § 100 tr. z. – pobuřování. Jeho osmnáctiměsíční trest má končit 6. 9. 1980. Je možná totožný s E. Novákem z bodu 16.

18. Jiří Novák, věk ani bydliště nejsou známy, odsouzen podle § 109 tr. z. (pokus či příprava k nedovolenému opuštění republiky). Dne 30. 4. 1980 měl jeho trest končit a mělo následovat soudem nařízené léčení v psychiatrické léčebně v Praze-Bohnicích.

19. Otmar Oliva, asi osmadvacetiletý akademický sochař z Velehradu, v březnu 1980 byl odsouzen k 20 měsícům odnětí svobody pro údajné pobuřování (§ 100 tr. z.). Ve výkonu základní vojenské služby mu byl zabaven almanach Charty 77 a při domovní prohlídce také texty antimilitaristického obsahu. Měl ústně šířit názor, že odchod sovětských vojsk z NDR je jen propaganda.¹³

20. Jaroslav Poděšť, věk neznám, bydlí v okrese Hodonín; měl psát hanlivá hesla na sovětské vlajky, např. „Rusáci, táhněte domů“, což bylo kvalifikováno ustanovením tr. z. v § 104 (hanobení státu

světové socialistické soustavy)¹⁴. Tato údajně trestná činnost byla prý kombinována s další trestnou činností.

21. Leonhard Peter, věk neznám, občan NSR, etnický Němec, odsouzen pro údajné vyzvědačství (§ 105 tr. z.) na 7 let odnětí svobody; vězněn v NVÚ Mírov. Manželka Helena Peterová, Karviná.¹⁵

22. Pavel Raško, asi dvacetiletý, bydliště Děčín 7, signatář Charty 77, byl vězněn v Plzni-Borech, údajný trestný čin neznám, stejně tak i délka trestu; po ukončení trestu byl eskortován na psychiatrii do Beřkovic. Není totožný s Raškou ze Vsetína, o němž jsme informovali ve spojení s dr. Aloisem Kasalovským ve sdělení č. 124.

23. František Root, asi 20 let, bydliště Praha 4 – Spořilov, Bělčická 2825/12, mechanik, vězněn v NVÚ Plzeň-Bory pro údajné pobuřování (§ 100 tr. z.) a další neznámou činnost, v únoru 1980 podmíněně propuštěn.

24. Josef Römer, nar. 7. 10. 1955, vězněn pro údajné vyzvědačství (§ 105 tr. z.). Matka Ema Anderlová, Gottwaldov, nám. Pionýrů 3746, vězněn v NVÚ Plzeň-Bory. Trest: 11 let, byl potvrzen v červnu 1978. Josef Römer pracoval jako letištní zaměstnanec (bagážista). V r. 1977 se měl setkat s kulturním atašé velvyslanectví USA Leonardem Wiliamsem, jenž byl pak čs. rozvědkou označen za agenta CIA a byl z ČSSR vyhoštěn. Údajné poskytování zpráv dosvědčil anglicky nerozumící svědek; celý rozsudek má pouze dvě strany textu vč. nacionálií!¹⁶

25. Petr Růžička, nar. 1957, z Teplic, do vazby vzat na vojně, odsouzen pro údajné pobuřování (§ 100 tr. z.) pro údajné pobuřující výroky na vojně. Původně byl vazebně vyšetřován pro rozšiřování materiálů Charty 77, což mu nebylo dokázáno, takže odsouzení pro pobuřování mohlo být jakýmsi nouzovým řešením. Trest – 1 rok. Byl již propuštěn.

26. Jindřich Strašnov, asi třicetiletý celník z Děčína, vězněn v NVÚ Plzeň-Bory, trestný čin pobuřování (§ 100 tr. z.) měl naplnit přechováním knih ze zahraničí, jež byly na celnici zabaveny a jež prý měl v úmyslu rozšiřovat. Výše trestu: asi 20 měsíců.

27. Petr Šreier,¹⁷ o němž jsme podali velmi kusou informaci ve sdělení č. 124¹⁸, měl být propuštěn 22. 5. 1980 (§ 100 tr. z., 21 měsíců).

28. Pavel Šťastný, asi dvaadvacetiletý, bydliště Kolín 2, Budovatelů 644, je patrně od 13. 2. 1980 ve vazbě. Údajná trestná činnost ani paragraf není znám, ale při domovní prohlídce byly zabaveny strojpisné texty fejetonů, básní a jeden Solženicynův román. Svědci byli vyslýcháni na aktivity Pavla Šťastného v oblasti neformální kultury. V jeho případě je ještě údajný spolupachatel (zřejmě rovněž ve vazbě), jehož jméno neznáme. Pavel Šťastný vystudoval Vysokou školu dopravní v Žilině.

29. Miroslav Tera, věk neznám, bydliště neznámo, odsouzen pro údajné pobuřování (§ 100 tr. z.) ke 24 měsícům odnětí svobody. Na protest proti odsouzení a zařazení na pracoviště držel asi koncem října a začátkem listopadu 1979 hladovku. V únoru 1980 měl nový proces, opět odsouzen pro údajné pobuřování k souhrnnému trestu odnětí svobody v délce 26 měsíců. V březnu 1980 se vrací do NVÚ Plzeň-Bory s vysokou teplotou. Nenastupuje do práce a jde k lékaři (dr. Borusík). Má teplotu 38,7 °C, což lékař komentuje slovy: „To nic není, to jsem měl taky.“ Pro nenastoupení do práce navrhne Teru ke kázeňskému potrestání, který je potrestán 15 dny uzavřeného oddělení a povinností nástupu do práce. V následujícím týdnu jde opět k lékaři (tentokrát dr. Richter), který rozpoznává akutní zánět slepého střeva a nařizuje okamžitý odvoz do vězeňské nemocnice na Pankráci, kde se údajně nalézá dosud.

30. Zdeněk Tichý, věk neznám, hostinský z Tachova, měl pronášet hanobící výroky na prezidenta Husáka v restauraci a měl připomínky ke zdražení potravin, což bylo kvalifikováno jako § 103

(snižování vážnosti prezidenta republiky). Trest: 9 měsíců, patrně byl již propuštěn.

31. Josef Valášek, asi čtyřicetiletý, bydliště neznámo, zaměstnanec vojenských staveb, technik. Jeho verbální projevy byly kvalifikovány podle § 100, odst. 1, písm. a tr. z. a byl odsouzen k 16 měsícům odnětí svobody. Je zmíněn ve sdělení č. 124.

32. Ing. Čestmír Vaško, věk neznám, otec 4–5 dětí, manželka Marie Vašková, Krouna 93, okres Hlinsko. V zahraničí patrně sloužil jako zaměstnanec cizího vojska, což bylo kvalifikováno jako trestný čin (§ 115 tr. z.). Vězněn v NVÚ Mírov, výši trestu neznáme.

33. Milan Vyhnálek, nar. 25. 3. 1961, bytem,¹⁹ okres Ústí n. Orlicí, zámečník v Kovostavu v Ústí nad Orlicí, pokusil se pravděpodobně o přechod hranic do NSR. Měl psát předtím letáky proti komunistům a různá hesla na zeď. Odsouzen pro údajné hanobení republiky (§ 102 tr. z.) a pokus o nedovolené opuštění republiky (§ 109 tr. z.). Výše trestu neznáma.²⁰

34. Ing. Ada Zabystřan, asi čtyřicetiletý, Kostnická ulice, Chomutov, zaměstnanec Báňských projektů, Teplice, měl pobuřovat (§ 100 tr. z.), když kritizoval ekonomickou situaci na pracovišti a v Československu, korupci a zneužívání členství v KSČ k osobním výhodám. Byl též propuštěn ze zaměstnání pro „nebezpečnost trestného činu“. Trest: 1 rok, amnestován.

35. Jan Zamec, 27 let, bytem Těchnov 56, okr. Bruntál, zámečník; odsouzen pro pokus o překročení státní hranice s NSR (§ 109 tr. z.), od záměru upustil poté, když zjistil, že je přechod nemožný, zadržen několik minut cesty od hraničních drátů při cestě zpět do vnitrozemí. Trest: 18 měsíců. (Je možné, že spolu s ním byly odsouzeny další osoby za tutéž činnost.) Vězněn v NVÚ Plzeň-Bory.

36. Zeman, věk neznám, advokát z Prahy (AP na Václavském náměstí), vězněn v NVÚ Plzeň-Bory pro údajný podvod (§ 250

tr. z.), neboť si vypůjčil na nábytek od svých známých, trestní stíhání však bylo zahájeno ještě před vypršením splatnosti půjčky. Trest: 4 roky.

37. Zdeněk Žemlička, asi 20 let, z Trutnova, pobyl 1 rok v NVÚ Plzeň-Bory za rozšiřování vlastní literární tvorby. Zatčen ve výkonu základní vojenské služby.

38. V. Žemlička, věk neznám, bydliště v Klatovech, vězněn v NVÚ Plzeň-Bory, odsouzen na 18 měsíců pro údajné pobuřování. (§ 100 tr. z.)

Pro lepší orientaci uvádíme rozdělení případů podle míst bydliště jednotlivých stíhaných:

Brno – případ uvedený v bodech 4 a 5; Bruntál – 32; České Budějovice – 1; Český Brod – 1; Český Těšín – 9; Děčín – 26, 24; Gottwaldov – 22; Hlinsko – 29; Hodonín – 15, 19; Chomutov – 31; Karviná – ..., 18; Klatovy – 35; Liberec – 2; Most – 6, 17; Olomouc – 3, 11; Praha – 12, 13, 21, 33; Tachov – 27; Teplice – 23; Trutnov – 34; Ústí n. Labem – 7, 10; Ústí n. Orlicí – 30; Vsetín – 10.

Informace o Chartě 77, r. 3, 1980, č. 9, s. 6–9.

POZNÁMKY

¹ Dokument č. 125.

² Správně hanobení národa, rasy a přesvědčení.

³ Správně poškozování zájmů republiky v cizině.

⁴ Správně hanobení státu světové socialistické soustavy a jeho představitele.

⁵ Správně hanobení národa, rasy a přesvědčení.

⁶ K případu Oskára Formánka a Marie Kožárové viz sdělení VONS č. 197, dokument č. 198.

⁷ Jaroslav Javorský se narodil v roce 1947.

⁸ Jaroslav Javorský – nevlastní syn známého tenisty Jiří Javorského, který byl mimo jiné vítězem French Open v mixu v roce 1957 – emigroval v březnu 1977 do SRN ke své rodině. V září 1977 se pokusil na cizí, západoněmecký pas převést svoji českou přítelkyni s její desetiletou dcerou

z Bulharska do Turecka. Na hraničním přechodu byli ale bulharskou pohraniční stráží odhaleni a zadrženi. Javorského přítelkyně nebyla ženě na fotografii v pase podobná a navíc vůbec neuměla německy. Poté byl Jaroslav Javorský převezen do Československa a obviněn postupně z trestného činu opuštění republiky, pomoci k pokusu o trestný čin opuštění republiky a z trestného činu vyzvědačství. Toho se měl dopustit během azylového řízení v SRN vyzrazením své tajné spolupráce s vojenskou kontrarozvědkou v letech 1969–1973. Javorský byl 13. 12. 1978 odsouzen Vyšším vojenským soudem v Příbrami k úhrnnému trestu třinácti let odnětí svobody ve III. nápravně výchovné skupině, vězněn byl v NVÚ Valdice. Stejně jako v jiných podobných případech zastupoval Javorského před vojenským soudem jako obhájce vojenský soudce. Během svého pobytu v NVÚ Valdice byl několikrát zbit a přitom mu bylo zlomeno chodidlo. Dvakrát držel hladovku. Snoubenka J. Javorského byla po čtyřměsíční vazbě odsouzena ke dvěma rokům podmíněně. K případu Jaroslava Javorského viz studii Prokopa TOMKA: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných a problematika tzv. vyzvědačů, in: Jaroslav Pažout (ed.): *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Politická perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978–1989*. Sborník grantového projektu č. 3, Praha 2009, s. 14–15. Dále viz mj. článek „Případ Javorský“ in: *Západ* 1, 1979, č. 4 (prosinec), s. 36; ŠUCHMA, Miloš: Rozhovor s dlouholetým vězněm Jaroslavem Javorským, *Západ* 8, 1986, č. 4 (srpen), s. 9–10; článek Karla Kyncla „Špión Jaroslav Javorský“ obsahující rozhovor s J. Javorským a zprávu o jeho případě in: *Listy* 16, 1986, č. 2 (duben), s. 30–31; dále viz poměrně rozsáhlý text samotného Jaroslava Javorského „Případ Javorský. Kapitola ‚X‘. Od dob Říma se nic nezměnilo“, obsahující zprávu o jeho věznění ve Valdicích a propuštění na svobodu, in: LP, Sb. VONS, inv. č. 146, sign. II/1, kart. 26.

Díky okolnostem zatčení, relativní známosti rodiny žijící v SRN a její aktivity se Javorského případu dostalo mimořádné pozornosti u zahraniční veřejnosti. Amnesty International uznala Javorského za vězně svědomí a zahrnula jej do svých kampaní. Dne 9. 3. 1983 například vydala naléhavou výzvu k zaslání žádostí československým úřadům o Javorského propuštění. Důvodem k vydání výzvy byl zejména špatný zdravotní stav Javorského v důsledku jeho protestní hladovky. Viz Amnesty International, Urgent Action, AI Index: EUR 16/05/83, Czechoslovakia: Jaroslav JAVORSKY. Faksimile tohoto dokumentu je publikována in: TOMEK: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, s. 50–51. Tato naléhavá výzva byla jedinou, kterou Amnesty International vydala ve prospěch vězně odsouzeného v Československu pro spáchání trestného činu vyzvědačství. Mezinárodní společnost pro lidská práva vydala v roce 1983 leták obsahující zprávu o případech Jaroslava Javorského a Georga Hohla odsouzených v Československu za špionáž a vězněných ve Valdicích a výzvu k zaslání dopisů na jejich podporu československému prezidentu i oběma vězněným

osobně. Faksimili letáku viz in: TOMEK, Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, s. 49. V jeho prospěch se podobným způsobem angažovala např. také Československá národní rada americká (ČSNRA), která organizovala zasílání žádostí o milost Gustávu Husákovi a o intervenci požádala dne 11. 3. 1985 také prezidenta USA Ronalda Reagana. ČSNRA také uspořádala letákovou akci mimo jiné v průběhu olympijských her v Los Angeles v roce 1984. K aktivitám ČSNRA ve prospěch Jaroslava Javorského viz mj. dopis prezidenta sekce Tomáše Garrigue Masaryka Československé národní rady americké George Brebera americkému prezidentovi s žádostí o pomoc v případě Jaroslava Javorského ze 7. 7. 1985 publikovaný ve faksimilové formě in: tamtéž, s. 52; též článek Jiřího Brebera „Jak to bylo s bojkotem olympiády v Los Angeles? (I)“, publikováno in: neviditelnypes.lidovky.cz/historie-jak-to-bylo-s-bojkotem-olympiady-v-los-angeles-i-pee-/p_zahranici.asp?c=A080804_094429_p_zahranici_wag, [28. 2. 2014]. Velmi aktivní v případě J. Javorského byl např. i novinář Josef Josten z britské odbočky VONS – Committee for the Defence of the Unjustly Prosecuted (CDUP). K tomu viz studii Vlastimila FIALY: Josef Josten a Committee for the Defence of the Unjustly Prosecuted (CDUP), *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Philosophica*, Politologica 1, Olomouc 2003, s. 139–158. Další množství materiálů dokumentujících ohlas Javorského případu, včetně článků ze zahraničních periodik, LP, Sb. VONS, inv. č. 146, kart. 26.

Rodičům Javorského se podařilo přesvědčit německé úřady, aby jejich synovi udělily v nepřítomnosti občanství. Veškerá aktivita československé emigrace a lidskoprávních organizací slavila úspěch, když byl Javorský zařazen do výměny vězňů mezi Východem a Západem. Jaroslav Javorský byl 5. 2. 1986 formálně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody v NVÚ Valdice a 11. 2. 1986 byl vyměněn na Glienickém mostě v Berlíně spolu se sovětským disidentem Anatolijem Ščaranským a západoněmeckými špio-ny vězněnými v NDR Wolfem-Georgem Frohmem a Dietrichem Nestroyem za odhalené agenty československé rozvědky v USA Karla Köchera a jeho manželku Hanu a tři vězněné východoněmecké špio-ny – Rusa Jevgenije Zamjakova, Poláka Jerzyho Kaczmarka a východního Němce Detlefa Scharfenortha. Ve výzvě mluvčích Charty 77 Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných a místopředsedy FIDH Ladislava Lise vládám ČSSR a některých západních zemí k výměně Jiřího Ganse, Petra Hauptmanna, Josefa Römera a Františka Veise odsouzených pro trestný čin vyzvědačství a Waltera Kani- ni a Jiřího Wolfa za československé občany odsouzené pro vyzvědačství v západních zemích byl Jaroslav Javorský zmíněn jako případ již úspěšně uskutečněné výměny (sdělení VONS č. 505, dokument č. 508). O případu dále informovala sdělení VONS č. 195 a 455, dokumenty č. 196 a 461.

Původní rozsudek byl zrušen Vyšším vojenským soudem v Příbrami dne 11. 12. 1991, který ale zároveň Javorského odsoudil k osmiletému

nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin vyzvědačství a pro porušení předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou. Skutečné rehabilitace se mu dostalo až od Krajského soudu v Českých Budějovicích, který 5. 9. 1995 zrušil původní rozsudek v celém rozsahu. TOMEK: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, s. 14–15.

⁹ K tomu viz dopis A. Kasalovského blíže neurčenému Vimmerovi ze 17. 12. 1979, z něhož vyplývá, že soudní výzvu k nástupu zbytku trestu odnětí svobody dostal před Vánocemi 1979, zhruba týden po propuštění z vězení. LP, Sb. VONS, inv. č. 164, sign. II/1, kart. 30.

¹⁰ Správně Mária Kožárová.

¹¹ Správně maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi.

¹² K případu Elmara Chmela odsouzeného v roce 1979 Městským soudem v Praze a Nejvyšším soudem ČSR pro trestný čin podvracení republiky k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a k jeho následným trestním stíháním ve výkonu trestu odnětí svobody pro trestné činy útoku na státní orgán a orgán společenské organizace a poškozování zájmů republiky v cizině viz sdělení VONS č. 410, dokument č. 413.

¹³ K případu Otmara Olivy viz nevydané sdělení VONS „Případ Otmara Olivy“, dokument č. 1151.

¹⁴ Správně hanobení státu světové socialistické soustavy a jeho představitele.

¹⁵ Leonard (Leonhard) Peter byl 7. 9. 1979 odsouzen senátem Krajského soudu v Ostravě složeným z JUDr. Milana Nesvadby a ze soudců Josefa Richtera, Boženy Trojkové, Břetislava Adamuse a Bedřicha Pravdy pro trestný čin vyzvědačství k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na osm let ve II. nápravně výchovné skupině. Trestného činu se měl dopustit tím, že „v době od 10. 10. 1973 do 19. 7. 1974, kdy se nelegálně zdržoval na území Německé spolkové republiky, poskytl, případně potvrdil pracovníkům zpravodajských služeb tohoto státu informace, týkající se vojenských objektů a zařízení, zejména v severomoravském kraji, dále o činnosti útvarů Civilní obrany, lidových milicí, o vedoucích politických a hospodářských pracovnících, o vojenských útvarcích, kde dříve vykonával vojenskou základní službu, a o dislokaci útvarů Sovětské armády [sic]; dále potvrdil a na mapě označil umístění některých vojenských objektů v okrese Karviná, kteréžto údaje jsou skutečnostmi, tvořícími státní tajemství zvláštní důležitosti; navíc se nechal pracovníkem Úřadu pro ochranu ústavy Janem Garbou získat k honorované spolupráci s tímto úřadem, který je součástí zpravodajských služeb NSR a v rámci svého závazku k tomuto úřadu byl pověřen úkolem získávat informace o smýšlení a stycích rodiny Foltynových z Neuburgu na Dunaji, kterýžto úkol začal plnit.“

Do SRN Peter legálně jezdil za svou matkou, která se sem rovněž legálně vstěhovala v roce 1972. Při své druhé návštěvě v roce 1973 z důvodu její nemoci překročil dobu povoleného pobytu. Do ČSSR se vrátil až v červnu 1974. Během Peterova pobytu požádala neúspěšně jeho manželka o vystěhování do Spolkové republiky. On sám díky západoněmeckému občanství

svého otce získal státní občanství SRN, ale bez vědomí československých úřadů. Přestože se Peter pokusil svůj pobyt legálně prodloužit, byl stíhán pro trestný čin opuštění republiky podle § 109 odst. 2 tr. zák. Stíhání bylo zastaveno díky prezidentské amnestii z 5. 5. 1975.

Státní bezpečnost na Petera okamžitě po návratu založila osobní svazek s krycím názvem „Křída“ pro podezření ze spáchání trestného činu vyzvědačství podle § 105, odst. 2 tr. zák. Dne 9. 10. 1978 byl Peter vzat do vazby. Při výsleších přiznal, že během azylového řízení v SRN vypovídal o své základní vojenské službě a o vojenských posádkách v Severomoravském kraji. Svůj návrat odůvodňoval tím, že v únoru 1974 zemřela jeho těžce nemocná matka, a on se tak vrátil do Československa za rodinou. Státní bezpečnost zneužila proti Peterovi Jana Garbu, bývalého důstojníka SNB, který byl po svém návratu z emigrace v SRN v roce 1974 trestně stíhán pro trestný čin vyzvědačství za vyzrazení utajovaných skutečností a za spolupráci se západoněmeckou zpravodajskou službou, Spolkovým úřadem na ochranu ústavy – podle informací z Peterova spisu měl Garba spolupracovat v letech 1970–1974 s Bavorským zemským úřadem pro ochranu ústavy. Garba, který byl odsouzen 2. 2. 1977 Krajským soudem v Ostravě na dvanáct let odnětí svobody nepodmíněně, sloužil Státní bezpečnosti jako univerzální svědek. Na základě jeho křivých výpovědí byla obviněna řada osob ze spolupráce se západoněmeckou zpravodajskou službou. Podle výpovědi Garby měl Peter souhlasit se spoluprací s Bavorským zemským úřadem pro ochranu ústavy a podle rozsudku mu mělo být v rámci prověřování jeho spolehlivosti uloženo sledování rodiny Helmuta Foltyny z Neuburgu. Garba měl také zprostředkovat vytěžování Petera pracovníky západoněmecké rozvědky – Spolkové zpravodajské služby.

Leonard Peter se proti rozsudku ze 31. 10. 1979 odvolal k Nejvyššímu soudu ČSR. V odvolání odmítl tvrzení, že by při odjezdu do SRN v říjnu 1973 měl v úmyslu natrvalo opustit Československo. Pokud jde o obvinění z vyzvědačství, uvedl: *„Pokud jde o moji vlastní trestnou činnost, nemám žádných námitek proti zjištění soudu prvního stupně, pokud jde o mé vytěžování v Norimberku a pak v listopadu 1973 v Mnichově na Maria-Terezienstrasse. Setrívám na svém doznání, pokud jde o otázky, které mi tam byly kladeny i pokud jde o mé odpovědi na ně, jak jsem již o tom podrobně vypovídal jednak v průběhu vyšetřování, jednak také u hlavního líčení. Protože však jde o úmyslný trestný čin, je třeba, aby odvolací soud znovu přezkoumal subjektivní stránku věci a zvažil, zda prostý občan bez nějakého vyššího vzdělání byl schopen uvědomit si, že páchá závažnou trestnou činnost při podávání informací, které podle mých představ byly jen rámcové, kusé, neúplné a mnohé i notně zastaralé a podle mne tedy prakticky zcela bezcenné, když podle mne se odpovědi na tyto otázky daly získat jiným kvalifikovanějším způsobem. V uvedené době jsem si tedy stěžil uvědomoval, že se dopouštím závažné trestné činnosti, i když musím připustit, že*

v určitém stadiu výsledku jsem si mohl uvědomit, že se nejedná o běžný policejní výslech, a proto také nakonec jsem si svoji trestnou činnost také i doznal [sic].

Nesouhlasím však se závěry krajského soudu, pokud tento v napadeném rozsudku uzavírá, že jsem byl svědkem Janem Garbou získán k honorované spolupráci s úřadem pro ochranu ústavy [...].

Tvrdím, že výpověď Jana Garby je zcela nepřesvědčivá, ve svém souhrnu nepostačuje k mému usvědčení o namítaných okolnostech. Svědek se před krajským soudem v Ostravě odchyloval od své výpovědi v průběhu vyšetřování, soud sice tento fakt konstatoval, ale přešel jej s konstatováním, že jde o okolnosti nepodstatné, na které si svědek s ohledem na dlouhou dobu již nemusí zcela přesně pamatovat. Já ovšem naopak tvrdím, že k některým skutečnostem, jak ještě dále uvedu, vůbec nedošlo; svědek Jan Garba si je uměle konstruuje, a protože tedy neodpovídají skutečnosti, nepamatoval si již přesně, co řekl v průběhu vyšetřování a co u hlavního líčení. Je totiž třeba vycházet z toho, že pokud si na určité skutečnosti pamatoval, a to po tolika letech, hovořil o nich v průběhu vyšetřování, pak zase od doby složení výpovědi v přípravném řízení do doby, kdy vypovídal jako svědek u hlavního líčení, neuplynula tak dlouhá doba, aby si je nemohl pamatovat.“

Nejvyšší soud ČSR v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Marie Dojčárové a soudců JUDr. Adolfa Serafina a JUDr. Václava Mrzeny 31. 1. 1980 rozsudek Krajského soudu v Ostravě potvrdil. Peter požádal prezidenta republiky o milost, žádost ale byla 12. 9. 1980 zamítnuta. Po odpykání dvou třetin trestu požádal 1. 3. 1984 o podmíněné propuštění, což však Okresní soud v Sokolově (předseda JUDr. Jiří Skoupý) 11. 6. 1984 zamítl s přihlédnutím k hodnocení náčelníka NVÚ Horní Slavkov, podle něhož „zpočátku výkonu trestu měl slabou pracovní morálku, zlepšoval se a v současné době má pracovní výkony dobré“, a ke stejnému počtu kázeňských trestů a odměn. Při rehabilitačním řízení (Peter byl rehabilitován Krajským soudem v Ostravě 15. 7. 1992) Jan Garba potvrdil, že jeho svědectví proti Peterovi bylo vymyšlené. Všechny výše uvedené dokumenty jsou uloženy in: KS v Ostravě, soudní spis k případu Leonarda Petera (spis. zn. 1 T 2/79) uloženy jako příloha rehabilitačního spisu spis. zn. 30 Rt 4/92. K případu viz dále TOMEK, Prokop: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, s. 15; též zprávu o případu Leonarda Petera uloženou in: LP, Sb. VONS, inv. č. 240, sign. IV/1, kart. 40. Případ Leonarda Petera byl též zmíněn v souhrnném sdělení VONS č. 195, dokument č. 196.

- ¹⁶ Josef Römer, původním povoláním stavební dělník, nastoupil v lednu 1977 jako zřízenec na letišti Praha-Ruzyně. Ve stejné době získala VB prostřednictvím svého agenta informace o údajném úmyslu J. Römera a Václava Petráně umést do zahraničí letadlo. StB na něj založila 25. 1. 1977 svazek pod reg. č. 26750 a krycím jménem „Gratulant“, dne 27. 1. 1977 byl Römer zatčen a 28. 1. 1977 byl svazek přeregistrován na signální a 1. 4. 1977 na osobní. Spolu s Petráněm byl obviněn z přípravy ke spáchání trestného

činu opuštění republiky. V průběhu vyšetřování došlo u Römera ke změně právní kvalifikace na trestný čin vyzvědačství podle § 105 tr. zák. K obratu došlo na základě hlášení agenta „Jáchyma“ nasazeného do společné cely s Römerem, podle kterého se Römer měl chlubit svými kontakty na americké ambasádě v Praze. Tyto styky byly dány jeho velkým zájmem o hudbu, proto také docházel do knihovny amerického kulturního střediska a půjčoval si zde magnetofonové pásky. Na poradě zástupce různých složek StB dne 10. 3. 1977 bylo na základě této informace rozhodnuto kauzu dále šetřit podle vzoru případu Jiřího Ganse (viz sdělení VONS č. 455, dokument č. 458) jako trestný čin vyzvědačství. Přitom až 24. 3. 1977 byl Römerovi ustaven advokát, který se navíc v průběhu dalšího vyšetřování změnil. Vyšetřovatel StB mjr. Mikuláš Tita vnesl na J. Römera 24. 6. 1977 obvinění z trestného činu vyzvědačství podle § 105 odst. 2 tr. zák.

Při prvním projednávání kauzy před Městským soudem v Praze dne 9. 11. 1977 Petrář odvolal svou výpověď vynucenou v přípravném řízení, podle níž měl J. Römer připravovat únos letadla. V polovině listopadu 1977 došlo k předání celého případu k projednání Vyššímu vojenskému soudu v Příbrami, proto také byl za obhájce J. Römera ustaven soudce téhož soudu pplk. JUDr. Rudolf Sedlák. Obžalobu podala Vyšší vojenská prokuratura v Příbrami 16. 1. 1978. Vyšší vojenským soud v Příbrami za předsednictví pplk. Mojmíra Pospíšila odsoudil 13. 4. 1978 Josefa Römera podle § 105 tr. zák. k jedenácti rokům odnětí svobody a Václava Petráně ke dvěma rokům odnětí svobody nepodmíněně. V odvolacím řízení konaném 20. 6. 1978 Nejvyšší soud ČSR rozsudek potvrdil. K novému projednávání případu došlo před Městským soudem v Praze 12. 2. 1980, kde byli J. Römer a V. Petrář (ten v nepřítomnosti, neboť se dalšímu soudu vyhýbal) odsouzeni také pro přípravu trestného činu opuštění republiky podle § 7 odst. 1 k § 109 odst. 1 tr. zák., dále pro přípravu k trestnému činu ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku podle § 7/1 k § 180 odst. 1 písm. a) a pro přípravu k trestnému činu zavlčení do ciziny podle § 233 odst. 1 tr. zák. Römer také znovu podle § 105 odst. 1 za použití § 35 odst. 2 tr. zák. k souhrnnému trestu třinácti let ve III. nápravně výchovné skupině, Petrář byl odsouzen k osmi letům nepodmíněně.

Römer chtěl zřejmě opravdu emigrovat a možná v této věci skutečně provedl určité kroky. Průběh operativního rozpracování StB nasvědčuje tomu, že obvinění z vyzvědačství bylo vytvořeno dezinterpretací Römerových aktivit podpořenou velmi vágním znaleckým posudkem Federálního ministerstva vnitra o zpravodajské činnosti zaměstnanců amerického velvyslanectví. Údajná vyzvědačská činnost J. Römera byla doložena v podstatě jen jeho výpověďmi. Jako důkazů byly využity i jeho vlastní dopisy z vazby adresované americkému velvyslanci a Kanceláři prezidenta republiky, které byly již svou stylizací pokusem o záchranu. Vyšetřovatelem v této fázi případu byl, tak jako v případě Jiřího Ganse, mjr. Mikuláš

Tita. K případu Josefa Römera viz především TOMEK: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, s. 11–13; též ŠVEHLA, Marek: Römerův proces, Proč jsme se za Husáka tolik báli, *Respekt* 14, 2003, č. 15, (7. 4.), s. 13–15; z dobových textů např. „Případ Josefa Römera“ in: LP, Sb. VONS, inv. č. 270, sign. IV/1, kart. 43 (materiál byl prostřednictvím Palach Pressu otištěn v exilovém periodiku *Nový domov* 34, 1983, č. 5 (10. 3.), s. 8. Pro režimní hledisko na celou kauzu reprezentoval článek Bohumila Švarce „Špióni v obleku diplomata“ in: *Květy* 31, 1981, č. 7 (19. 2.).

I přes poměrně kusé zprávy o Römerově případu vznikly v průběhu 80. let první akce na jeho podporu. Pravděpodobně v roce 1983 se objevil leták s označením „Justiční zločin“ s fotografií J. Römera a krátkou informací o jeho případu. Faksimile tohoto letáku byla publikována in: TOMEK: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, s. 78. V únoru 1986 se jméno Josefa Römera objevilo ve společném dokumentu VONS a Charty 77 (sdělení VONS č. 505, dokument č. 508), který byl koncipován jako výzva československé vládě a šesti západním zemím k výměně vězňů odsouzených většinou za vyzvědačství. Josef Römer byl zmíněn i ve sdělení VONS č. 690 z 5. 10. 1987 věnovaném problematice tzv. vyzvědačů, viz dokument č. 693. Deset let od Römerova uvěznění 10. 2. 1987 zaslalo pětapadesát občanů prezidentu republiky Gustávu Husákovi petici s žádostí o milost pro J. Römera odůvodňovanou jeho špatným zdravotním stavem. Viz text „Milost pro Josefa Römera z Gottwaldova“. *Informace o Chartě 77*, r. 10, 1987, č. 3, s. 20. Následující rok, 13. 6. 1988, poslali prezidentu G. Husákovi dopis s žádostí o udělení milosti J. Römerovi členové Společenství přátel USA. Upozornili v něm i na varující skutečnost, že někteří členové SPUSA byli osočováni režimem ze špionáže ve prospěch USA. Dopis je uložen in: LP, Sb. VONS, inv. č. 270, sign. IV/9, kart. 43. O dopisu informoval článek „SPUSA píše prezidentovi republiky“ in: *Informace o Chartě 77*, r. 11, 1988, č. 13, s. 18. Römerovo jméno figurovalo mezi vězňenými osobami, jejichž osvobození VONS požadoval na konci roku 1989, viz dokument č. 1202 a 1203.

V zahraničí se Römerovi dostalo podpory ze strany Mezinárodní společnosti pro lidská práva, která vydala leták s adresou věznice ve Valdicích, jeho matky a s výzvou o zaslání žádosti o jeho propuštění ambasádě ČSSR v Bonnu a předsedovi vlády ČSSR Ladislavu Adamcovi, viz leták „ČSSR: Willkürlich der Spionage beschuldigt – für 13 Jahre unschuldig ins Arbeitslager – Römer Josef“, LP, Sb. VONS, inv. č. 270, sign. IV/10, kart. 43. Jeho případu se věnoval i exilový tisk, viz mj. článek Jiřího Lederera „Prapodivný případ Josefa Römera“ in: *Listy*, r. 13, č. 2, duben 1983, s. 46–49. V časopise „Naše hlasy“ byl v červnu 1985 publikován text petice adresované G. Husákovi obsahující žádost o propuštění J. Römera z vězení (*Naše hlasy* 31, 1985, č. 9, s. 8) a v březnu 1987 zde vyšel i nepodepsaný dopis informující o Römerově případě (*Naše hlasy* 33, 1987, č. 5, s. 2).

Josef Römer byl propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody v NVÚ Valdice 3. 1. 1990, tedy 24 dní před vypršením svého třináctiletého trestu. V 90. letech byl Josef Römer rehabilitován. Případ nespravedlivého vyšetřování a odsouzení Josefa Römera byl v letech 2003–2004 prověřován Úřadem pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu. Bez podání návrhu na obžalobu však byl vyšetřovatelem 29. 3. 2004 podle § 159a/1 trestního řádu odložen. TOMEK: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, s. 13.

¹⁷ Správně Šrainer.

¹⁸ Dokument č. 125.

¹⁹ V dokumentech uložených ve vyšetřovacím spisu k případu Milana Vyhnálka je jako místo jeho trvalého bydliště uvedena obec Hnátnice, č. p. 229, okr. Ústí nad Orlicí. ABS, vyšetřovací spis k případu Milana Vyhnálka, sign. V 5461 HK.

²⁰ Milan Vyhnálek byl zadržen 31. 10. 1979 v obci Maxov v okrese Domažlice, která byla v těsné blízkosti hraničního pásma. Usnesením vyhledávacího orgánu Pohraniční stráže mjr. Františka Haranta z téhož dne bylo zahájeno jeho trestní stíhání pro přípravu trestného činu opuštění republiky podle § 7 odst. 1 k § 109 odst. 1 tr. zák. Vyhledávací orgán musel podle usnesení toto trestní stíhání zahájit proto, že věc neznala odkladu a nebylo možno vyčkat na zahájení trestního stíhání vyšetřovatelem StB. O den později 1. 11. 1979 vydal vyšetřovatel Odboru vyšetřování StB Krajské správy SNB Plzeň por. Václav Chalupa usnesení o zahájení trestního stíhání M. Vyhnálka pro přípravu trestného činu opuštění republiky a od 5. 12. 1979 byl Vyhnálek stíhán též vyšetřovatelem StB kpt. Ivanem Kvášem z Odboru vyšetřování StB Krajské správy SNB Hradec Králové pro přečin proti majetku v socialistickém vlastnictví podle § 3, odst. 1 písm. b) zák. č. 150/69 Sb. Z posledně uvedeného trestného činu byl obviněn proto, že údajně „*v souvislosti se stíhanou přípravou opuštění republiky, v úmyslu si je trvale ponechat, si přivlastnil různé pracovní pomůcky svěřené mu v říjnu 1978 s tím, že je prodá v cizině, aby získal prostředky k obživě a způsobil tak na majetku v socialistickém vlastnictví škodu ve výši 518,65 Kčs, což je zůstatková hodnota pomůcek ke dni činu*“. Dne 13. 12. 1979 rozšířil vyšetřovatel StB Kváš Vyhnálkovo stíhání o obvinění z pokusu o přečin proti zájmům socialistického hospodářství podle § 8 odst. 1 k § 2 písm. f) zák. č. 150/69 Sb. Toto obvinění se zakládalo na skutečnosti, že si vzal s sebou částku přesahující šest tisíc korun v úmyslu je dostat bez povolení Státní banky československé do SRN a použít je pro svou potřebu.

Okresní prokurátor v Ústí nad Orlicí JUDr. Josef Lokvenc obžaloval 11. 1. 1980 Vyhnálka z výše uvedených trestných činů. Rozsudkem Okresního soudu v Ústí nad Orlicí byl v hlavním líčení konaném dne 23. 1. 1980 v senátu složeném z předsedy JUDr. Václava Mokrého a soudců Josefa Jílka a Ing. Milady Šperlinkové odsouzen pro trestný čin opuštění repub-

liky podle § 8/1 k § 109/1, pro přečin proti majetku v socialistickém vlastnictví podle § 3/1b zák. č. 150/69 Sb. a pro pokus o přečin proti zájmům socialistického hospodářství podle § 8/1 k § 2 písm. f) zák. č. 150/69 Sb. k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání osmi měsíců v I. nápravně výchovné skupině. Výše uvedené dokumenty jsou uloženy in: ABS, vyšetřovací spis k případu Milana Vyhnálka, sign. V 5461 HK. Rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Orlicí z 23. 1. 1980 a některé další dokumenty k případu viz též in: OS v Ústí nad Orlicí, soudní spis k případu Milana Vyhnálka (1 T 236/81) uloženy jako příloha k rehabilitačnímu spisu, 2 Rt 368/90 (jedná se o soudní spis k další Vyhnálkově kauze); rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Orlicí nad M. Vyhnálkem viz též in: LP, Sb. VONS, inv. č. 328, sign. I/1, kart. 55.